РІШЕННЯ РАЗОВОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ДФ 36.053.063 ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 36.053.063 Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Дрогобич, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії **Бігуняку Андрію Ярославовичу** з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 033 Філософія на підставі публічного захисту дисертації **«Цивілізаційні вектори аксіологічних змін у сучасному українському суспільстві»** 25 серпня 2026 року.

Бігуняк Андрій Ярославович, 1985 року народження, громадянин України, освіта вища.

З 2001 по 2006 рік навчався в ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Демянчука» за спеціальністю «Фінанси» та отримав кваліфікацію «Економіст-фінансист».

З 2006 по 2019 рік навчався в Волинському національному університеті імені Лесі Українки за спеціальністю «Право/правознавство» та отримав кваліфікацію «Юрист».

Упродовж 2022 –2026 навчався в аспірантурі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка за спеціальністю «Філософія».

Здобувач має 7 наукових публікацій, серед яких 4 статті, опубліковані у фахових виданнях України категорії Б та 3 публікації в збірниках матеріалів конференцій.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 Філософія.

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Бігуняк А. Я. Цивілізаційні вектори аксіологічних змін у сучасному українському суспільстві: обґрунтування проблеми. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки. 2022. Вип. 2 (92). С.37–47. https://philosophy.visnyk.zu.edu.ua/article/view/269299/264791

2. Бігуняк А. Я. Діалектика ціннісних змін у сучасному українському суспільстві. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія».* 2024. № 48. С. 11–25. https://filos.dspu.in.ua/index.php/main/article/view/31/30

3. Бігуняк А. Я. Аксіологічні зміни в культурі як передумова і наслідок цивілізаційного вибору сучасного українського суспільства. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія».* 2025. Вип.29. С.73–77. https://journals.oa.edu.ua/Philosophy/article/view/4467/4110

4. Бігуняк А. Я. Систематизація ключових цивілізаційних векторів розвитку сучасного українського суспільства. *Актуальні проблеми філософії та соціології.* 2025. № 56. С. 3–7. https://apfs.nuoua.od.ua/archive/56_2025/3.pdf

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Ціннісні пріоритети та перспектив освітньої реформи сучасної України. *Матеріали* Міжнародної наукової конференції – Четверті Академічні читання імені професора Романа Арцишевського «Світоглядна освіта молоді в умовах сучасних викликів» (26 – 27 червня 2024). Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2024. С. 11–15.

6. Світоглядна основа аксіологічних змін у сучасному українському суспільстві. *Матеріали* Міжнародної наукової конференції – П'яті академічні читання імені професора Романа Арцишевського «Світоглядна освіта молоді в умовах сучасних викликів» (20 – 22 червня 2025). Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2025. С. 11–14

7. Систематизація ключових цивілізаційних векторів розвитку сучасного українського суспільства. Актуальні проблеми філософії та соціології. № 56. 2025. С. 3–7.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

1. Віра ЛІМОНЧЕНКО, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, соціології та політології імені професора Валерія Скотного Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

2. Назіп ХАМІТОВ, член-кореспондент НАН України, професор, провідний науковий співробітник Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України.

Зауваження, висловлені у відгуку опонента:

1. Метаантропологічний підхід, який заявлений автором як один із засадничих (с. 17), був застосований достатньо евристично плідно в осмисленні воєнного досвіду 2022–2026 років як граничної ситуації. Разом із тим, в подальших дослідженнях дисертанта при осягненні цього досвіду хотілося б побажати більш чітко розмежовувати поняття «гранична ситуація» і «граничне буття», яке не має аналогів в інших філософських концепціях. На відміну від граничного буття, яке спричинене вольовими інтенціями особистості — волею до влади і волею до пізнання і творчості, гранична ситуація приходить зовні і є тимчасовою, хоча й має глибинний екзистенціальний вплив на людину. Цікаво було б дослідити, за якою межею гранична ситуація може переходити у граничне буття. Радив би звернутися до словника «Філософія науки і культури. 2-е видання, виправлене і доповнене» за моєю редакцією, де ці терміни чітко розведені, а також до методології метаантропологічного потенціалізму, яка була розроблена мною спільно з академіком С.І. Пирожковим на основі загальної методології метаантропології.

2. Вважаю, що категоріальний апарат метаантропології - буденне, граничне, метаграничне буття, воля до влади, воля до пізнання і творчості, воля до свободи і любові, воля до співтворчості - може бути плідним для автора в

подальшому для осмислення таких актуальних явищ сучасності як волонтерство, благодійність, цивілізаційна ідентичність, цивілізаційна суб'єктність і дозволить знайти нові шляхи деколонізації ідентичності.

3. В тексті дисертації автор використовує поняття «екзистенційна війна» й «екзистенційна консолідація». Водночас він говорить про «екзистенціальність української світоглядної ментальності». Звертаю увагу дослідника, що в українській філософський мові сьогодні використовуються як термін «екзистенційний», так і термін «екзистенціальний». Перший, якщо міркувати в методологічних координатах метаантропології, визначає буденне буття людини і сам факт існування, другий передусім граничне й метаграничне буття, а також буття людини в усій його повноті та багатовимірності. Такий підхід зафіксований у словниковій статті «Екзистенціальне та екзистенційне» у згаданому словнику «Філософія науки і культури, 2-е видання». Саме тому, на мою думку, коректніше вживати «екзистенціальна війна» та «екзистенціальна консолідація».

4. Дисертант вірно підкреслює, що в дослідженнях професора С. Крилової розвивається проєкт соціальної метаантропології. Зазначу, що на сьогоднішній день це не просто проект, а й окремий напрям і наукова школа на стику філософської антропології й соціальної філософії. Хочу побажати в наступних наукових розвідках усвідомлювати, що соціальна метаантропологія, по-перше, використовує тріадичну методологію метаантропології для розуміння соціального буття людини -і суспільств, і особистостей в контексті цих суспільств, а по-друге, розуміти зв'язок соціальної метаантропології й культурної метаантропології, тим більше, що аксіологічні зміни завжди визначаються змінами в культурі.

5. У роботі маємо авторське визначення «цивілізаційного вектора» як метафоричного поняття спрямованості руху є продуктивним. Водночас чіткого категоріального розмежування між концептами цивілізаційний вектор», «цивілізаційний розвиток», «цивілізаційна тенденція» не подано. Бажаю досліднику в подальшому звернути більш глибоку увагу на Національну 7 доповідь НАН України «Євроатлантичний вектор України», де всебічно концептуалізується поняття цивілізаційного вектору.

6. Осмислюючи консолідацію українського суспільства під тиском 8 цивілізаційних викликів і загроз, автор переважно оперує позитивною динамікою - зростанням довіри, солідарності, спільної ідентичності. Водночас консолідація завжди співіснує з процесами конфронтації - регіональною неоднорідністю, соціально-економічною нерівністю, різницею темпів ціннісної переорієнтації різних поколінь і соціальних груп. Більш збалансоване, діалектичне висвітлення взаємодії консолідаційних і конфронтаційних процесів у суспільстві, що знаходиться у стані війни, додало б роботі методологічної глибини. Також було б непогано концептуалізувати відмінність близьких, але не тотожних понять «солідаризація» і «консолідація». Тут звертаю увагу дисертанта на монографію «Україна: шлях до консолідації суспільства», яка

також має статус Національної доповіді НАН України; я є автором першого методологічного розділу цієї монографії, в якому аналізується це питання.

7. Дослідник використовує поняття «цивілізаційний вибір», згадуючи про «політичну суб'єктність України», проте недостатньо звертається до ключового й методологічно важливого концепту «цивілізаційна суб'єктність», який автор цього відгуку розвинув у співавторстві з академіком С.І. Пирожковим у низці праць. Дисертант слушно зазначає, що цивілізаційна суб'єктність України є ключовою категорією для розуміння її векторів розвитку і окреслює її як здатність суспільства творити власний цивілізаційний проект і втілювати його в життя. Думаю, що в подальших дослідженнях слід глибше опрацювати нашу спільну з С.І. Пирожковим монографію «Цивілізаційна суб'єктність України», а також нашу статтю «Цивілізаційний проєкт України: від амбіцій до реальних можливостей», що була опублікована у Віснику НАН України у 2016, № 6, де послідовно розгортається концепція цивілізаційного проекту як важливого критерію цивілізаційної суб'єктності будь-якої країни.

3. Лідія САФОНІК, доктор філософських наук, доцент, професор кафедри філософії Львівського національного університету імені Івана Франка.

Зауваження, висловлені у відгуку опонента:

1. Дозволю порадити автору в подальшому систематизувати огляд літератури згідно з головними теоретичними напрямами (нормативно-аксіологічний, культурно-історичний, соціологічний, цивілізаційний, постколоніальний і деколоніальний) й у належний спосіб залучати сучасні (2020–2026 роки) міжнародні дослідження цінностей, пам'яті, визнання та деколоніальних трансформацій, інакше вона здебільшого нагадує історіографічний огляд наукових джерел, ніж аналітичне дослідження стану наукової проблеми у філософському дискурсі.

2. Беззаперечним є те, що Бігуняк А. Я. переконливо демонструє прихильність діалектичній традиції, діалектичний метод фактично проголошується універсальною методологічною перспективою, яка має перевагу над усіма іншими філософськими методами, водночас недостатньо концептуально обгрунтований здобувачем спосіб застосування діалектичного методу, у такому разі традиційне застосування діалектичного методу нерідко набуває рис прямолінійності, телеологічності, надмірної системності та схематизму. Отже, здобувач недостатньо показує аналітичну процедуру діалектичного методу, тобто у який спосіб діалектичні закони застосовані щодо аналізу конкретного матеріалу: мовної політики, освіти, волонтерства, щастя, благодійності, громадянської ідентичності, культурної пам'яті тощо. Крім того Бігуняк А. Я. вказує, що діалектичний метод допоможе уточнити смислову диференціацію ключових понять дослідження: «цивілізація», «цивілізаційний розвиток», «цивілізаційний вибір», «цивілізаційний вектор змін», «цінність», «суспільство», «сучасність» тощо, але цю роботу виконує концептуальний, категоріальний аналіз про яких автор не згадує, але послуговується. Щодо одного із завдань дисертаційного дослідження визначити універсальний зв'язок

подій і явищ у суспільному та особистісному бутті (с. 52–53), дійсно діалектичний метод виконує цю роботу, але з цією метою необхідно більш детально проаналізувати різні соціальні групи вітчизняного простору, адже їх цінності не завжди збіжні. Сучасна соціальна філософія уникає визначення універсального зв'язку подій і явищ у суспільному та особистісному бутті, оскільки це спонукає тоталізуючі домінантні дискурси. Підсумовуючи, можна стверджувати, що діалектичний метод має обмежені можливості аналізу складних соціокультурних, аксіологічних, геополітичних і технологічних процесів тощо. Тому немає достатніх підстав вважати його головним методологічним підходом, якому мають бути підпорядковані всі інші методи дослідження.

3. Дозволю порадити здобувачеві уважніше послуговуватися науковим категоріальним апаратом і науковою стилістикою, а). одне з положень завдань звучить як "схарактеризувати діалектику традиції і модернізації як чинника аксіологічних змін у сучасному українському суспільстві в умовах цивілізаційного вибору" (с. 17), згідно з моєю думкою, більш доречним є формулювання "поглибити …"; б). здобувач пропонує авторське трактування поняття "цивілізаційний вектор". Указане положення належить до найбільш перспективних результатів дисертації, але найбільш уразливе, оскільки його формулювання потребує більшої концептуальної визначеності, щоб авторське трактування постало не як дефінітивне уточнення, а як справді новий соціально-філософський інструмент аналізу цивілізаційних трансформацій. Рекомендую в наукових роботах такого рівня уникати слів «метафорично», особливо в положеннях наукової новизни, оскільки воно за замовчуванням знижує науковий статус категорії, поняття, інакше слушно виникає питання, якщо це метафора, то чому це соціально-філософське поняття? Будь-якій категорії, поняттю належить мати аналітичну, пояснювальну й евристичну функцію, а не лише образне значення; в). поняття "аксіологічне ядро", "цивілізаційна суб'єктність" та "цивілізаційний вектор" мають високий евристичний потенціал, однак їхні критерії, межі застосування та механізми функціонування потребують конкретизації; г). у положенні новизни "вперше" доречно показувати, що саме встановлено, виявлено, обґрунтовано або доведено, а не просто обмежитися тим, що "розглянуто", інакше з'являється гадка, що автор лише побіжно розглянув проблему (с. 18); д) у позиції "набуло подальшого розвитку" наявна інтерпретація здобувачем традиції як "живий механізм", тому неуникно постає питання, що означає "живий" у соціально-філософському сенсі?

4. Другий розділ є найбільш концептуально значущою частиною дисертації разом із тим саме другий розділ породжує найбільше методологічних дискусій, оскільки здобувач пропонує масштабну схему цивілізаційної динаміки, стверджуючи, що "чотири виявлені тенденції утворюють єдиний динамічний процес, у якому нормативний розрив породив запит на ціннісний синтез, синтез забезпечив аксіологічне підґрунтя для

міжпоколінного зрушення, а міжпоколінне зрушення підготувало суспільство до екзистенційної консолідації" (с. 73), однак ця цікава концептуальна модель є досить прямолінійною в дусі класичної діалектики, а сучасний світ надзвичайно складний, мінливий, непередбачуваний, щоб ми могли обмежитися такою моделлю, тобто вона позбавлена конкретики і недостатньо підкріплена сучасними соціологічними дослідженнями, хоча автор пропонує свою аргументацію;

5. Окремі висновки Розділу 2. мають надлишково категоричний характер. Зокрема, твердження про те, що "російсько-українська війна значно прискорила процеси (консолідації Л. С.), посиливши суспільну консолідацію та остаточно актуалізувавши європейський цивілізаційний вектор розвитку України як ціннісний, а не лише геополітичний вибір" (с. 73), потребує більшої методологічної стриманості. Поняття "остаточно актуалізувала" передбачає телеологічне розуміння історичного процесу, що не зовсім відповідає відкритому характеру соціально-філософського аналізу, а суспільна консолідація не є монолітною;

6. Третій розділ є найбільш філософськи зрілою частиною, який пов'язаний з аналізом культурно-історичної пам'яті, в якому переконливо показано її інтегративну функцію, однак недостатньо уваги здобувач надає конфліктному характеру пам'яті, а саме конкуренції історичних вітчизняних наративів та проблемі культурної, індивідуальної, колективної травматичної пам'яті. Зазначені зауваження мають переважно рекомендаційний і дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та її наукову цінність. Дисертаційна робота Андрія Ярославовича Бігуняка є актуальним, самостійним, концептуально цілісним і методологічно обґрунтованим дослідженням, присвяченим аналізу важливої проблеми аксіологічних змін у сучасному українському суспільстві. Загалом поставлені у дисертації дослідницькі завдання успішно реалізовано, а сформульовані висновки є достатньо обґрунтованими. Загалом отримані дослідницькі завдання успішно реалізовані, а отримані результати мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

4. Олександр ТКАЧЕНКО, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, соціології та політології імені професора Валерія Скотного Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Зауваження, висловлені у рецензії рецензента:

1. Упродовж усієї роботи автор оперує поняттям «цінність» у двох смислових площинах одночасно: як феноменом, що має об'єктивний характер і не залежить від суб'єкта, та як конструктом, що формується в процесі суспільної та особистісної взаємодії. Обидва підходи мають серйозне філософське підґрунтя, однак залишається відкритим питання про те, яку саме аксіологічну позицію обстоює автор – і чи є обрана позиція методологічно достатньою для аналізу суспільних трансформацій такого масштабу.

2. Автор декларує діалектику як пріоритетний метод дослідження. Разом з тим у роботі аксіологічні зміни подаються переважно як поступовий, спрямований рух від радянської до європейської ціннісної парадигми.

3. Визначаючи суб'єкта аксіологічних змін, автор одночасно вказує на суспільство як цілісну соціальну систему і на окрему людську особистість. Хотілося б почути авторське роз'яснення: яким чином у концепції дисертації співвідносяться індивідуальний і суспільний виміри аксіологічних змін. І чи не потребує це більш розгорнутого філософського обґрунтування?

5. Оксана ЗЕЛЕНА, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри філософії, соціології та політології імені професора Валерія Скотного Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Зауваження, висловлені у рецензії рецензента:

1. У тексті, зокрема в межах Розділу 1, детально аналізуються як конструктивні, так і деструктивні риси української ментальності. Проте дисертанту варто було б чіткіше пояснити філософські механізми того, як саме європейський вектор розвитку може нівелювати деструктивні патерни, як-от правовий нігілізм чи комплекс меншовартості, на рівні практичної трансформації суспільної свідомості.

2. У межах третього розділу значна увага приділяється етико-філософським теоріям щастя, аналізу поглядів Г. Сковороди, А. Маслоу та В. Татаркевича на феномен щастя й страждання. Хотілося б побачити глибшу концептуалізацію того, як феномен «суб'єктивного благополуччя / щастя» безпосередньо корелює з євроатлантичним вектором колективної безпеки в умовах воєнного стану.

3. Попри логічно вибудувану хронологію (1991–2022 рр.), у роботі дещо уривчасто представлено аналіз аксіологічних змін періоду пандемії, хоча автор зазначає її у вступі як один із суттєвих глобальних цивілізаційних викликів поруч із російсько-українською війною.

Результати відкритого голосування:
«За» – 5 членів ради
«Проти» – немає
«Уримались» – немає

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Бігуняку Андрію Ярославовичу** ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 033 Філософія.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради Віра ЛІМОНЧЕНКО

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Підпис
ЗАСВІДЧУЮ
Учений секретар